

"כך היא גאולתם של ישראל..."

שיעורים בנושא מחלכי הגאולה
והתנאים להופעתה הנלמדים
מחומש שמות.

צניעות - טבע היהדות¹⁰⁷

טורה וצניעות הינם באופן מיוחד ההיפך של הפריצות והחוצפה שבטומאת הגויים. בניגוד לזו, התכונות והמידות הישראליות המיוחדות הן צניעות, עדינות וביישנות, וכל שאר המידות המשתלשלות מאיסור עריות¹⁰⁸. נכון שהצניעות מוגדרת על ידי הרבה דינים, אבל קודמת להם המידה היסודית של הצניעות הישראלית שהיא היפך מטומאת הגויים, כל ההלכות הקלות והחמורות באות סביב לזה. העדינות הישראלית היא ההיפך הגמור של החוצפה והגסות שבפריצות.

מאמר בנצח

מאמר הצניעות
בגורם לטוב

1

הוא משפחה החנכי. לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים מה אלו מתיחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצויים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקדוש ברוך הוא שמו עליהם, היא מצד זה ויוד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפורש על ידי דוד (התלים קכב. ד) שקטי יה עדות לישן אל. השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם. לפיכך כבולם כחיב החנכי, הפלאי. **כח, כג, כד, כה, כו**

3

4

וכן הטהרה, המכשירה²² ומבססת את הקדושה, היא שייכת לתכונות עצמיות של ישראל. כמו שברית-הקודש החתומה בבשרנו קובעת זהות מהותם של ישראל, וכל ישראל נקראו מולים²³, כל שלילת הברית מזדהה עם הטומאה, "ערל וטמא"²⁴ "ערל כטמא"²⁵ והפורש מן הערלה כפורש מן הטומאה²⁶, בניגוד לזהותה של המהות הזאת.

ולפיכך הצניעות המתגלית גם מדמותו החיצונית של גוף האדם וגם בתלבושת בגדיו, המקושרת עם הטהרה, הרי היא כמוה שייכת לתכונות אופיים²⁷ של ישראל. "מצוינים בלבושיהם"²⁸, ו"תרבות יהדות" של צניעות מיוחדת להם גם ב"ערכתא דמסאנא" ומחייבת מסירת-נפש עליה בשעת

וכן בכל עיקרה של תכונת אופיים של ישראל, בכללותם ובפרטותם, של עצמות מהותם בדוגמא-של-מעלה היא הענוה, "המעט מכל העמים - שממעטים עצמכם לפני"⁴⁰ - ומתוך כך, עם קביעות סימני מדותיהם בישינים ורחמנים⁴¹ בתור זרעו של אברהם-אבינו⁴², הם הנם ה"עזים שבאומות"⁴³ שאינם ניתנים להינצח.

בתקופת תחייתנו בתהליך גאולתנו ופדות נפשנו, במעבר העלייה ממדברות העמים וסבלות עול הגויים, אשר במחשכים גולגלנו בהם כמתי-עולם⁴⁴, אל ישוב ארץ-החמדה והחיים מורשת הקדומים ומשגב-חרות-עולם, הולכת ומתגלית שאיפת הגבורה והעז, החיל והחוסן⁴⁵ של הבראת החיים הישראליים ושכלולם. מתוך כך תסבוכת הקושי⁴⁶

10

בקליטת אור הנועם של הצניעות והטהרה האופייניות לישראל בכל תפארתן - מתוך האחיזה באור העמים⁴⁷ וגוש עפרותיהם והמשך התפיסה אותן בצמצום מובנן, שכאילו מחייב את דכאונו של האדם מישראל ואת כפיפות קוממותו ומנוגד אל רוממות תקומתו ואל גדולת תופעתו של התחדשות ימיו כקדם.

לפיכך הצורך והחיוב של גילוי אור אמתתן של הצדקות והקדושה, הצניעות והטהרה הישראליות, בכל מלא גדלן של שייכותן לעצמיות הוייתה וטבעיותה של האישיות והצבוריות הישראלית אשר אך ממנה לה העוז והחיל, הגבורה והקוממיות. תתקומם באחרית ימינו אלה הטהרה והצניעות הישראלית, בכל חוסן-משמרתה ודקדוק-אחריותה אשר בבריאות-התודעה של רציפות הדורות וקדושת חיי עולם הנתועים בתוכנו⁴⁸ - והיא תגלה את פרצופו השלם, האישי והציבורי, של ישראל הנגאל, הקם וחי בארץ נחלתו, את שגב עוזו ואת אמתת גבורתו וענות צדקו. והיה אמונת עתנו חוסן ישועות וחכמת ודעת יראת ד' היא אוצרנו⁴⁹. ויראת ד' היא תהלתנו⁵⁰ בחן וביופי⁵¹ ובחיל ובכח ובחוזק ובאומץ. באלהים נעשה חיל הוא יבוס צרינו⁵². בשם אלהינו נדגול ונרננה בישועתו⁵³. וגיברתים בד' ובשמו יתהלכו⁵⁴.

20

גזירת שמד²⁹. חזון ישעיהו "על יהודה וירושלים"³⁰ על תלבושת בנות ציון³¹ - נמשך מתוך דרישת התרבות העצמית, בניגוד לסיפוק בתרבות "ילדי נכר"³², מתוך הדרישה המקורית "לתורה ולתעודה"³³.

הצניעות³⁴ והטהרה, במובנן המוקטן והמצומצם, נראות כאילו בניגוד לשכלול המציאות במלוא החוסן והתוקף העוז והגבורה. לעומת-זה במובנן הגדול והשלם, הנה הן דוקא כמו שהן בסיסי הקדושה והמציאות השלימה והקיימת כן הן הנן בסיסי החוסן והתוקף, הגבורה והחיל. כמו שהקדושה ויסודותיה הדבקות והאמונה, הן הן מקורות הגבורה והחיל, כן הצניעות והטהרה המכשירות³⁵ לה והשייכות לה. טהרתו של מחנה ישראל היא מגלה את קדושת-עוזה ופלא-גבורתו³⁶, כמו שזכירתו את ד' אלהיו, הנותן לו כח לעשות חיל³⁷, היא המגלה את אמתת תודעתו של כחו ועוצם ידו העושה לו את החיל הזה³⁸; היא המגלה את הופעתם של גיבורי יהודה בכל הדר גאונם ותקיפי ישראל בכל תפארת נצחם.

10

20

ביסודו של מינהל-הקודש הציבורי, בפרשת מתן התורה, הוגדרו - בחזון העליון "מכל העם" - המועמים לכך בתור "יראי-אלהים - אנשי-חיל"³⁹, אשר דוקא מתוך שהם יראי-אלהים - אנשי-חיל, ומתוך שהם אנשי-חיל הם יראי-אלהים; כמו שמתוך שהם אנשי-אמת הם שונאי-בצע ומתוך שהם שונאי-בצע הם אנשי אמת.

יצירת ופסחה ביהודה - מאמר בנצח

5

המורה (האמנה) של השישים⁶⁰

היותו במקום, בבית, "בבית", בוד טיג, בשיבת. ומכאן הקרת אור על כל החיים לכל מצביהם וטכנותיהם. מיד עם תחילת הדרך במדבר, תחילת המצב הכלני נורמאלי, "לנכוס הם במדבר"⁶¹, מתחילת הצרות עד שמגיעים לאותו גוי גדול ענק, אבל רשע, מפל - בלעם. הופעתו במלכות רוח, מבט נבואי עצום, חרף, תודת להיפך הסטורני של עם-ישראל ועצמתו. דברים שנבנים. אין להתחמק מכך. אך יחד עם זאת דברים אלו שמו בפיו בעל כרחו. יסוד ברשעות, בטומאה, רשע מרשע. ומתוך כך בסוף עוד נאחו איך שהוא ומשאר "שתנה" עצה לאויבי ישראל⁶². ואין זו סתם עצה, אור דבר יסודי ושרשי במהותם של ישראל. ערות - מגל של ירהג אלא יעבר⁶³. טהרה מביאה לקדושה, כמבואר ב"מסילת שרים". וטהר. וקדש. ישנו קשר בין טהרה וקדושה, וקדושה וטהרה. "קדושים תהיו"⁶⁴. זו קביעת מציאות אמת קדושים. מין אנשי מיוחד במינו. צלם אלהים מיוחד. קדושה זוהי מציאות חיונית המיוחדת לישראל, והכנה טומאה, ומתוך כך ישנו ערך מיוחד לטהרה, בהיותה מקושרת עם פנים מניסיות היותנו, עם עצם חיינו. טהרה שייכת לצניעות, וצניעות לעונה, ועונה היא היפך גסות הרוח, היפך מריצות וחציצות. צניעות, טהרה, עדינות וקדושה - אלה משגים שלובים. ישנה טהרה המחשבת, טהרה המדות, וטהרה המעשים.

5

יצרא דעריות¹⁵⁶

6

אין על רחצה מעורבת שום תירוצ, תוך מן היצר. אבל האם צריך לפייס את היצר הזה? גם קיים יצר של בן סורר ומורה, שהוא חשק לזלזל. כנגד היצר, חובן האדם בדעת. "אתה חונן לאדם לדעת"¹⁵⁷. המתנה היותר חשובה והמעלה היותר גדולה שנתן ד' לאדם, היא שכלו הטוב והאצילי¹⁵⁸. כנגד מצב של אי שליטה ביצר יש צורך בשכל והתבוננות. מרוב הרגל סקסואלי קיים גוסס כאילו אין יצרא דעריות. "כי יתן בכוס עיניו יתהלך במישרים"¹⁵⁹. "כל הנותן עינו בכוסו, כל העולם כולו דומה עליו כמישור. כל הנותן עינו בכוסו, עריות כולו דומת עליו כמישור"¹⁶⁰. צריך ליווד מאור מיצרא דעריות. נכון אי אפשר לבטל לגמרי¹⁶¹, הוא שייך לטבע האדם מעצם בריאתו. "ואל אישך תשוקתך"¹⁶². הוא יסוד הבריאה, ואין מקום לעקרה, אלא לסדר אותו באופן נכון. צריך לכונן יצר זה אל ההיתר והקדושה, בקיום מצות פריה ורבייה. יש לסדר את יצרא דעריות על פי הדרת התורה, מתוך ראייה שלימה של הדברים. "תורת ד' תמימה"¹⁶³. תמימות אינה טפשות, תמימות היא שלמות. התורה, כשהיא שלימה, היא "משיבת נפש"¹⁶⁴. לעומת זאת כשתופסים את דבר ד' פירושים-פירוורים, חתיכות חתיכות, "צו לצו, צו לצו"¹⁶⁵, אין תענוג אלא סילוף ושקר.

מאמר בנצח - מאמר הגילוי בנצח

מאמר הנונה - מאמר בספר צניעות נח"מ

יש עוד כמה דברים שאין להם שום היתר כגון ריקודים משותפים לבנים ובנות.¹⁶⁷ יסוד היהדות הוא הצניעות. אין בתורה שום שנאה לשניים, אלא יחס נכון המסודר על פי הלכות צניעות.

גוף האדם הפרטי הוא אורגניזם שלם בנוי מכמה יסודות: גוף, לב, מוח ושאר אברים. כשכל חלק שומר על יחודו הספיציפי אז הגוף מופיע באחדותו השלימה. כך

הוא גם לגבי הציבור. באומה קיימים חלקים שונים, וכל החלקים שייכים לבניין הזה הגדול והחשוב. יש צדדים שונים באורגניזם הציבורי, לכל אחד יש תפקיד מסוים, ואי אפשר להתחיל את התפקידים. רק כשיש השלמה הרדית באה ההצלחה, ולא מתוך שטטוש ותומים. שמירת כל אחד את תפקידו אינו פירוד, חס ושלום, אלא

השלמה. במאמר אחד בגמרא מופיע יסוד השוויון בין איש לאשה: "השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה"¹⁶⁷. קודם כל יש להכיר את יסוד השוויון, את האחדות שביצירה. יחד עם זה, יש להכיר שקיימים חילוקים ביולוגיים וגם פסיכולוגיים. רק כשכל חלק שומר על תפקידו המיוחד ועניינו המיוחד, על פי סדר התורה, אז מתגלה הבניין הכללי באחדות והשלמה, ולא במצב שבנים ובנות

מעורבים יחד. בודאי ש"ואהבת לרעך כמוך"¹⁶⁸, מקיף את כל הבנים ואת כל הבנות¹⁶⁹, אבל אסור להגיע למצב של פגיעה באורגניזם הכללי-ישראלי. צריך לימוד, הכרה והבנה, כדי שתהיה השתלבות מתאימה בעם ישראל, כש"איש על מונחו ואיש על דגלו"¹⁷⁰. צריכה להיות אהבה ואהדה, אבל לא שטטוש ותומין. לפעמים מרוב אהבה מתעלמים מכך. אין זה מרוב חכמה והבנה.

יש לרבותינו ו"ל במדרש (ילקוט שמעוני) במלת ואיו למה זה עזבתם את האיש אמר להם שמה מאותו זרע שאמר איה שרה אשתך שכל העולם מתברך בשביל אותו זרע. בארו בזה כי מה שאמר ואיו. כלומר איש כזה שאמרתי עליו

כך, מורה שהוא איש צנוע בדרכיו. שהרי עשה טובה לי ולא בא עמכם אלי ואני צריך לשאול עליו אינו. וזה הוראה על צניעות דרכיו. ואלו לא היה צנוע בדרכיו היה רק אלי לומר אלו דברים. ואולי הוא מורע של שרה שאמרו

המלאכים עליה איה שרה אשתך. להורות על מעלתה שהיא היתה צנועה, ובשביל כך היתה ראוייה לבן שעל ידו כל העולם מתברך. כי

הצניעות מורה על הברכה. שכל ענין הברכה צנוע ונסתר, כי הדברים הפתוחים אין מדרגתם פנימי ואינם ראויים לברכה. אבל דברים אשר הם עליונים במעלה הם פנימים, והם ראויים לברכה מצד אשר הם פנימים נסתרים. וכבר התבאר זה כי הצניעות וההסתר מורה על עליו מעלה. וכל ברכה בהסתר ובצניעות. והפך זה

הגלוי מורה על שפלות והסתור ואין ברכה בו. כמו שאמרו (תענית ח' ג"ג) אין ברכה אלא בדבר הסמוי מן העין. לכך אמר שמה צניעות דרכיו מורה על שהוא מורע של שרה שאמרו המלאכים איה שרה אשתך. שבשביל צניעות דרכיה היה

לה בן שכל העולם מתברך בו, ולכך שמה ירא אחת מכם ויהיה מורעכם מתברך כל העולם.

דברים ה' אמת - ח' א"ב

הצניעות מורה על הברכה. שכל ענין הברכה צנוע ונסתר, כי הדברים הפתוחים אין מדרגתם פנימי ואינם ראויים לברכה. אבל דברים אשר הם עליונים במעלה הם פנימים, והם ראויים לברכה מצד אשר הם פנימים נסתרים. וכבר התבאר זה כי הצניעות וההסתר מורה על עליו מעלה. וכל ברכה בהסתר ובצניעות. והפך זה

הגלוי מורה על שפלות והסתור ואין ברכה בו. כמו שאמרו (תענית ח' ג"ג) אין ברכה אלא בדבר הסמוי מן העין. לכך אמר שמה צניעות דרכיו מורה על שהוא מורע של שרה שאמרו המלאכים איה שרה אשתך. שבשביל צניעות דרכיה היה לה בן שכל העולם מתברך בו, ולכך שמה ירא אחת מכם ויהיה מורעכם מתברך כל העולם.

דברים ה' אמת - ח' א"ב

13
"ויחזי כאתר הקריב לבוא מצריתא ויאמר אל שרי אשתו חנה נא דעתך כי אשה ופת. מהאיה את" (בראשית יב יא). וזמנינו לחדד ולגלות בשלום כדי לעבור אמר אברהם לשרי אשתו חנה עד עכשיו לא הסתכלתי בבשרך והקו עכשיו נורע לי שאשה ופת תואר את תדגם ונתן בן עוזאל) מרוב הצניעות שהיתה להם (וזהו בראשית פ"א ב) "עד עכשיו לא חסד בך מתוך צניעות שבשגתם. ראה ויחזי גודל הצניעות אפילו בין איש לאשתו שהיו צנועים ובישנים" (מ"ה)

14

וכן הוא המובן החברתי, אין לערב בחורים ובתולות יהודים. כל נשמה של בחורה היא חלק מקדושת ישראל, וכן כל נשמה של בחור. הפסוק מתחיל בנשים: "כה תאמר לבית יעקב"¹⁷⁵ - "אלו הנשים"¹⁷⁶. שניהם חלקים חשובים מאוד, אבל לא בידוד. וכן בפסוקי דומה "בחורים וגם בתולות"¹⁷⁷, לא נאמר "בחורים עם בתולות", לעומת "זקנים עם נערים". זקנים ונערים יכולים להיות בידוד, ולא כן בחורים עם בתולות¹⁷⁸. הכל קדוש ותיבב אבל לא בערבוביא.

הגיה א"ב/ג"ב - ח' א"ב

10
א (א) מלשון. דאז פקדתי יתגלה גופו, והאדם צריך להתנהג בפניעות וכניעה לפני הקדוש-ברוך-הוא. ואפילו פשהא לילה וקחדרי חדרים. הלוא קלא כל הארץ כבודו, וכן ששכה וכאורה לפניו וחקרף. וכן צריך לומר תמיד מחמת טעם זה שלא במקום הקרח מלגלות מקשורו, ואפילו קעט. (ב) כל מה שצריך להיות קבשה פקדתי

מאז ה' אמת - ח' א"ב

יש מצבים בהם מתגלה חולשה בצניעות אצל גברים, אפילו תלמידי חכמים. לפעמים חולכים ברחוב רב ורבנית יחד, אבל רק חצי המשפחה לבוש כראוי, פשוט הדבר שהרבנית לבושה בהתאם לכל הלכות הצניעות, מתאים על פי הצניעות שהאשה תהיה מכוסה, אבל לא כן הגבר, ותלמיד החכם. זו חולשה האם הכרחי שיהיה כך? גם לגבר מתאים להיות מכוסה¹⁷⁹, והצניעות שייכת למהות טבע היהדות, להיפך מן הגויות.

11
"ומתוך אותו בית אב עצמו - אהבת הבריות הכללית, שבטבע הנפש והרוח,

ואשר לה טובת העין הגדולה וראית הנוי והיושר הקרה, עם חדירת השפיטה ובהירות הדרישה.

כל אותה הפרישה הפנימית מהעולם מהנאותיו ועניניו, ואתה אי-הידיעה בצורתא דזוזא,

כל אותה שמירת העינים וטהרתן המקדשת מראש מקדם, גם לגבי נושאי ההסתכלות וגם לשטח היקפה,

כל אותה נקיות הדבור וניפוי המצוחצח,

כל אותה ההתקדשות המופלאה וההחמרה על עצמו, כל אותו משקל הקודש של דקדוק הפסיעות והתנועות הפרטיות,

כל אותו רום השכל ומעוף המסתורין בעיון ובחוש, וקשר הדביקות והפנייה המתמדת כלפי מעלה

12
- כולם לא עממו אותה¹ במאומה, לא את ההתערבות עם הבריות ולא את קבלתם בסבר פנים יפות ובשמחה, כמו שאלה לא הפריעו כלל לכל אותן המעלות העצמיות..."

(נפש הראיה (תשס"ג) עמ' יז)

14
ואתן, בנות ישראל, שבארץ-ישראל, היה תחינה בנות-החיל להחמות על סהרת מסרנו, ובגלל-נפש תשליכו מהרה את המורה הפרועה הזאת, וכסהרת נשמתכו ככה יטהרו ארחות חייכם, והליכותיכם בתלבשת תהיינה הליכות עולמנו, עולמו של ישראל הפנימי, הנובעות ממעין תורתנו הקדושה, חיינו האדך ימינו לעד. גדרו, אחיות טהורות, את המרבה הזאת והסירו את הנגע המורדני הזה מארצנו הקדושה, מערינו וממושבותינו ומכל קבצותינו הקדושות כולן לד', אור ישראל ולעמו. ותתברכו בארך ימים וחיים טובים ועעננים, בודות ישרים, אשר יצונו ויפרחו לתפארה על הרי ישראל ויהודה, כעתירת אחיכו הנאמן.

הגיה א"ב/ג"ב - ח' א"ב